



## دانشکده علوم انسانی

### گروه حقوق

**عنوان: تحلیل حقوقی نمایندگی های تجاری و شعب شرکت های خارجی در مبادلات**

**بازرگانی بین المللی : چالش ها و فرصت ها ( با ارجاع ویژه به حقوق ایران )**

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد حقوق بین الملل

استاد راهنما : آقای دکتر بهزاد پور سید

استاد مشاور: آقای دکتر سید نصراله ابراهیمی

دانشجو : هادی نوری زمان آبادی

تابستان ۱۳۸۹

تقدیم به پدر و مادرم

که در تمامی این سال های سخت مرا حامی و پشتیبان بودند .

با تقدیر و تشکر از تمامی عزیزانی که در طول گردآوری این پژوهش به

بنده کمک و مساعدت نموده ، به خصوص از اساتید عالی قدر **جناب**

آقای دکتر پورسید و جناب آقای دکتر ابراهیمی که با صبر و حوصله  
فراوان من را در این راه سخت و دشوار همراهی نموده اند کمال تشکر و  
قدردانی را می نمایم.

## چکیده

با افزایش روز افزون حجم مبادلات بین المللی و با توجه به اینکه یکی از رایج ترین طرق عرضه کالاها و خدمات در کشورهای خارجی ثبت نمایندگی و شعب می باشد ، شناخت جایگاه و وضعیت حقوقی این بنگاههای اقتصادی ، بررسی حقوقی اعطاء نمایندگی و ثبت شعب، همچنین رعایت اصول حقوقی در انعقاد قراردادهای نمایندگی و ثبت شعب از موضوعاتی است که با توجه به اهمیت آن کمتر بدان پرداخته شده است. قانون تجارت هیچ تعریفی از نمایندگی تجاری ارائه نکرده است و صرفاً مواد ۳۹۵ تا ۴۰۱ خود را به بحث قائم مقام تجاری و سایر نمایندگان غیر مستقل اختصاص داده است ، همچنین قانون مدنی نیز از

تعریف این نهاد خودداری نموده . در سال های اخیر نیز دولت لایحه اصلاح قانون تجارت را به مجلس شورای اسلامی فرستاده است که مواد ۸۸ تا ۱۰۰ آن به بحث نمایندگی تجاری پرداخته است ، بر اساس این قانون "نمایندگی تجاری، شخص مستقلی است که بدون قرارداد، اجاره خدمات، در برابر تاجر اعطا کننده نمایندگی، تعهد می کند که در ازای دریافت اجرت، نسبت به بازاریابی، مذاکره مقدماتی یا انعقاد قرارداد خرید، فروش یا اجاره کالاها یا خدمات برای مدت محدود یا نامحدود به نام و به حساب او اقدام کند."

یکی دیگر از راه های توسعه تجارت تاسیس شعب شرکتها و شعب بانک های خارجی در دیگر کشورها می باشد که البته قانون گذار ایران به موجب اصل ۸۱ قانون اساسی آن را محدود و ممنوع نموده است . در سال های بعد و با پی بردن به اهمیت داشتن روابط اقتصادی گسترده با دیگر کشورها بود که با اجازه تاسیس شعب شرکت های خارجی در ایران موافقت شد و همچنین با ایجاد مناطق آزاد تجاری و اجازه تاسیس شعب بانک های خارجی در این مناطق بود که فرصت ها و چالش های پیش روی اقتصاد ایران گشوده شده، که لزوم توجه مسولین امر به این پدیده را می طلبد .

## واژگان کلیدی :

نمایندگی تجارتی ؛ شعب بانک های خارجی ؛ تجارت بین الملل ؛ مناطق آزاد

تجاری صنعتی







# فهرست مطالب

مقدمه ..... ۱

۷	بخش اول : انعقاد قراردادهای نمایندگی و ثبت شعب خارجی
۸	مقدمه
۹	فصل اول : اوصاف و ماهیت قراردادهای نمایندگی
۹	مبحث اول : تاریخچه
۹	گفتار اول : حقوق غرب
۱۰	گفتار دوم : حقوق ایران
۱۱	گفتار سوم : تاریخچه شعب
۱۱	بند اول : قبل از انقلاب
۱۲	بند دوم : بعد از انقلاب
۱۳	مبحث دوم : مفهوم نمایندگی تجاری
۱۵	گفتار اول : مفهوم نمایندگی تجاری در دستورالعمل شورای اروپا
۱۶	گفتار دوم : مفهوم نمایندگی تجاری در کنوانسیون نمایندگی در بیع بین المللی کالا
۱۸	گفتار سوم : مفهوم نمایندگی تجاری در حقوق ایران
۱۸	مبحث سوم : ماهیت و اوصاف حقوقی قراردادهای نمایندگی
۱۸	گفتار اول : ماهیت حقوقی قراردادهای نمایندگی

- گفتار دوم : اوصاف قراردادهای نمایندگی ..... ۲۴
- بند اول : اوصاف قراردادهای نمایندگی ..... ۲۴
- ۱-۱ قرارداد نمایندگی تجاری؛ قرارداد تجاری یا مدنی؟ ..... ۲۵
- ۲ - ۱ قرارداد نمایندگی تجاری؛ عقد جایز یا لازم؟ ..... ۲۶
- ۳- ۱ قرارداد نمایندگی تجاری؛ عقد رضایی یا تشریفاتی؟ ..... ۲۷
- ۴- ۱ قرارداد نمایندگی تجاری؛ عقدی معوض یا مجانی؟ ..... ۲۷
- بند دوم : اوصاف نماینده تجاری ..... ۲۸
- ۱- ۲ تاجر بودن ..... ۲۸
- ۲- ۲ استقلال نماینده تجاری ..... ۲۹
- ۳- ۲ امین بودن نماینده تجاری ..... ۳۰
- مبحث چهارم : انواع نمایندگی تجاری ..... ۳۰
- گفتار اول : نمایندگی به اعتبار منبع ایجاد اختیار ..... ۳۱
- گفتار دوم : نمایندگی به اعتبار رابطه میان اطراف نمایندگی ..... ۳۱
- بند اول: نمایندگی مستقیم ..... ۳۱
- بند دوم: نمایندگی غیر مستقیم ..... ۳۱
- گفتار سوم: نمایندگی به اعتبار موضوع یا متعلق نمایندگی ..... ۳۲
- بند اول : نمایندگی عام ..... ۳۲
- بند دوم : نمایندگی خاص ..... ۳۲

گفتار چهارم : نمایندگی به اعتبار زمان اعطای اختیار به نماینده ..... ۳۳

بند اول : نمایندگی قبلی ..... ۳۳

بند دوم : نمایندگی بعدی ..... ۳۳

گفتار پنجم: نمایندگی براساس ظاهری و واقعی بودن اختیارات ..... ۳۳

بند اول :نمایندگی واقعی ..... ۳۳

بند اول :نمایندگی ظاهری ..... ۳۳

گفتار ششم : انواع نمایندگی خارجی به اعتبار نوع

ارتباط بین نماینده و اصیل (آمر) ..... ۳۴

بند اول :معامله نماینده برای فروشنده به عنوان آمر ..... ۳۵

بند دوم : معامله نماینده برای خود به عنوان آمر ..... ۳۵

بند سوم : معامله نماینده برای خریداران دیگر به عنوان آمر ..... ۳۶

بند چهارم : معامله نماینده برای انجام جنبه‌های خاصی از معاملات صادراتی،

به جز فروش برای اصیل ..... ۳۷

گفتار هفتم : انواع خاص نمایندگی تجاری ..... ۳۸

بند اول: حق العمل کاری ..... ۳۸

۱-۱ واسطه خرید و فروش ..... ۳۹

۱-۲ کارگزاران حمل و نقل ..... ۳۹

۱-۳ ترخیص کنندگان کالا از گمرک ..... ۴۱

بند دوم: نمایندگی تجاری مستخدم ..... ۴۲

- بند سوم : نمایندگی تجارتي بطور انحصاری ..... ۴۲
- بند چهارم : نمایندگی انبارداری ..... ۴۳
- مبحث پنجم: نمایندگی تجاری و نهادهای مشابه ..... ۴۳
- گفتار اول : مقایسه نمایندگی تجاری و دلالی ..... ۴۴
- گفتار دوم : مقایسه نمایندگی تجاری و عاملیت ..... ۴۴
- گفتار سوم : مقایسه نمایندگی تجاری و قائم مقام تجاری ..... ۴۵
- گفتار چهارم : مقایسه نمایندگی تجاری و قراردادهای توزیع و حق امتیاز (فرانشیز) ..... ۴۶
- گفتار پنجم : مقایسه نماینده تجاری و نماینده تضمین کننده ..... ۴۷
- گفتار ششم : مقایسه نمایندگی تجاری و مرکز تأیید سفارش ..... ۴۸
- نتیجه گیری ..... ۴۸

## فصل دوم: شرایط انعقاد قراردادهای نمایندگی و ثبت شعب

- شرکتهای خارجی در ایران ..... ۵۰
- مبحث اول : شروط شکلی و ماهوی قراردادهای نمایندگی ..... ۵۰
- گفتار اول : شرایط صحت قرارداد نمایندگی تجاری ..... ۵۱
- بند اول: قصد طرفین و رضای آنها ..... ۵۱
- بند دوم : اهلیت طرفین قرارداد ..... ۵۱

- بند سوم: موضوع نمایندگی..... ۵۱
- بند چهارم : مشروعیت جهت نمایندگی ..... ۵۲
- گفتار دوم : موضوعات اصلی قرارداد نمایندگی تجاری..... ۵۲
- گفتار اول: مقدمه ..... ۵۳
- گفتار دوم: موارد و شروط قابل ذکر در قرارداد نمایندگی تجاری ..... ۵۳
- بند اول : محدوده کاری و تعهدات طرفین ..... ۵۴
- بند دوم : ضمانت‌های نمایندگی تجاری..... ۵۴
- بند سوم: خسارت عدم انجام تعهد..... ۵۴
- بند چهارم : طول قرارداد نمایندگی تجاری ..... ۵۵
- بند پنجم : قیمت نمایندگی تجاری..... ۵۵
- بند ششم : نحوه پرداخت در نمایندگی تجاری ..... ۵۵
- بند هفتم :تاریخ لازم الاجرا شدن قرارداد نمایندگی تجاری ..... ۵۵
- بند هشتم : شرایط فسخ یا اختتام قرارداد نمایندگی تجاری ..... ۵۶
- بند نهم : قانون حاکم بر حل و فصل اختلافات ..... ۵۶
- مبحث سوم: شرایط اعطاء و ثبت نمایندگیهای تجاری..... ۵۸
- گفتار اول: الزامات اعطاء واخذ نمایندگی ..... ۵۸
- گفتار دوم : الزامات ثبت شعب نمایندگی خارجی در ایران ..... ۵۹

- بند اول : اسناد و مدارک لازم جهت ثبت شعبه خارجی در ایران ..... ۶۰
- بند دوم : اسناد و مدارک لازم جهت ثبت نمایندگی خارجی در ایران ..... ۶۱
- گفتار سوم: تفاوت های نمایندگی و شعب شرکت های خارجی در ایران ..... ۶۲
- گفتار چهارم: ضوابط و مقررات ثبت شعبه ..... ۶۴
- گفتار پنجم: شرکت های مجاز به ثبت شعب یا نمایندگی در ایران ..... ۶۵
- گفتار ششم: شرایط شکل گیری و ثبت نمایندگیها و شعب در مناطق آزاد تجاری - صنعتی ،  
چالشها و فرصتهای آن ..... ۶۸
- گفتار هفتم: شرایط ثبت شعب و یا نمایندگی بانکهای خارجی در ایران، چالشها و فرصتهای  
آن ..... ۷۳
- بند اول: محدودیت ها و چالش های ثبت شعب و یا نمایندگی بانک های خارجی در  
ایران ..... ۷۴
- بند دوم: فرصت ها و محاسن ثبت شعب و یا نمایندگی بانک های خارجی در ایران ..... ۷۵
- بند سوم : شرایط تأسیس شعب بانکهای خارجی در مناطق آزاد تجاری ..... ۷۷
- نتیجه گیری ..... ۸۰

## بخش دوم : آثار حقوقی قراردادهای نمایندگی و

- ثبت شعب خارجی در ایران ..... ۸۱



۸۲	..... مقدمه
۸۳	..... فصل اول : حقوق و تکالیف ناشی از انعقاد قرارداد های نمایندگی
۸۳	..... مبحث اول : اجرای موضوع نمایندگی
۸۳	..... گفتار اول : <u>تعهد به اجرا اصل قرارداد</u>
۸۴	..... گفتار دوم : تعهد به اجرای لوازم و مقدمات نمایندگی
۸۴	..... گفتار سوم : معامله نماینده با خود
۸۶	..... بند اول : معامله نماینده قهری با خود
۸۷	..... بند دوم : معامله نماینده قراردادی با خود
۸۷	..... ۲-۱ معامله مدیرعامل شرکت و یا اعضا هیات مدیره با خود
۸۸	..... ۲-۲ معامله حق العمل کار با خود
۸۹	..... گفتار چهارم: اجرای نمایندگی از طریق اعطای نمایندگی به غیر
۸۹	..... گفتار پنجم: تعدد نمایندگان
۹۰	..... مبحث دوم : چگونگی اجرای نمایندگی
۹۰	..... گفتار اول : رعایت حدود نمایندگی
۹۱	..... گفتار دوم : رعایت مصلحت اصیل

- گفتار سوم : وظایف امانی نماینده ..... ۹۲
- گفتار چهارم : شروط ضمن عقد ..... ۹۲
- گفتار پنجم : تعهدات نمایندگان خرید و فروش ..... ۹۴
- گفتار ششم : افشای اصیل ..... ۹۵
- مبحث سوم: روابط حقوقی طرفین قرارداد ..... ۹۶
- گفتار اول : وظایف نماینده تجارتي نسبت به اصیل ..... ۹۶
- گفتار دوم : وظایف اصیل در قبال نماینده تجارتي ..... ۹۸
- گفتار سوم: تعهدات و مسئولیتهای نماینده در برابر ثالث ..... ۱۰۲
- گفتار چهارم: تعهدات و مسئولیتهای اصیل در برابر ثالث ..... ۱۰۴
- گفتار پنجم : روابط حقوقی طرفین براساس نمایندگی ظاهری ..... ۱۰۴
- نتیجه گیری ..... ۱۰۶
- فصل دوم: آثار انحلال قرارداد نمایندگی ..... ۱۰۷
- مبحث اول : اسباب انحلال قرارداد نمایندگی تجاری ..... ۱۰۷
- گفتار اول : انحلال ارادی قرارداد نمایندگی ..... ۱۰۸
- بند اول : عزل ..... ۱۰۹

- بند دوم : استعفا..... ۱۱۱
- گفتار دوم : انحلال قهری رابطه قرارداد نمایندگی..... ۱۱۲
- بند اول : مرگ اصیل یا نماینده..... ۱۱۳
- ۱-۱ نمایندگی تجاری به عنوان عقدی جایز..... ۱۱۳
- ۱-۲ نمایندگی تجاری به عنوان عقدی لازم..... ۱۱۴
- بند دوم: جنون اصیل یا نماینده..... ۱۱۵
- بند سوم: سفاهت اصیل یا نماینده..... ۱۱۶
- بند چهارم : از بین رفتن موضوع نمایندگی..... ۱۱۷
- بند پنجم: انقضای مدت نمایندگی..... ۱۱۸
- بند ششم : ورشکستگی اصیل یا نماینده تجاری..... ۱۱۹
- مبحث دوم - تحلیل روابط طرفین در صورت فسخ یا انحلال قرارداد نمایندگی..... ۱۲۲
- گفتار اول : جبران خسارت..... ۱۲۲
- گفتار دوم : حمایت از نماینده در خارج از کشور..... ۱۲۴
- مبحث سوم : اجرای شروط قراردادی پس از انحلال قرارداد نمایندگی تجاری..... ۱۲۵
- گفتار اول : شرط عدم رقابت پس از خاتمه قرارداد..... ۱۲۵

گفتار دوم: شرط معرفی جانشین از سوی نماینده تجاری ..... ۱۲۶

نتیجه گیری ..... ۱۲۶

نتیجه گیری ..... ۱۲۷

منابع ..... ۱۳۴

پیوست ها ..... ۱۳۹